

Olivia de Lamberterie
Zbohom, smútok

INAQUE

Preklad Ivana Dobrakovová

d
L

Olivia de Lamberterie
Zbohom, smútok

Olivia de Lamberterie
AVEC TOUTES MES SYMPATHIES

COPYRIGHT © Editions Stock 2018

TRANSLATION © Ivana Dobráková 2021
COPYEDITING Jana Šulková, Martina Kubealaková
COVER © Barbora Šajgalíková
COVER PHOTO © Ester Šabíková
SLOVAK EDITION © Inaque 2021
ISBN 978-80-8207-097-5
ISBN E-BOOK 978-80-8207-098-2

Olivia de Lamberterie

Zbohom, smútok

INAQUE

*Venujem Florence, Juliette a Françoisovi
Tiež svojim rodičom a sestrám*

Paríž, jeseň 2015

Stratila som brata. Keď o tebe v súčasnosti hovorím, zdá sa mi tento výraz najvýstižnejší. Kam idú mŕtvi? V jedno ráno pokryté jemnou vrstvou smútku zapnem počítač v redakcii ELLE, kde pracujem ako novinárka, aby som si prečítala mejly, a na obrazovke sa veľkými písmenami objavia slová: Otvorte novú správu od Alexandra de Lamberterie. Táto ktovieodkiaľ prichádzajúca veta, dúfam, že z nejakého prívetivejšieho druhého sveta, ma zasiahne. Si mŕtvy už vyše mesiaca. Otvorím správu zaslanú profesionálnou sieťou LinkedIn, kam som sa prihlásila raz popoludní, keď som sa cítila odhodlane; odvtedy som sa tam nevrátila, šlo o otázku životného postoja, byť tam alebo nebyť. Kliknem a narazím na tvoju fotku – brada, kravata, čiernobiela košeľa Club Monaco –, ktorú mi tvoja žena Florence venovala po tvojom odchode, jemné pruhované brnenie, do ktorého sa uchýľujem v zlých dňoch. Si pekný, vážny, pohľad máš nepokojný, takmer ako prázdny príbytok. „Art Director, Visual Presentation, Assassin’s Creed. Región Montreal, Kanada.“ Závrat na kancelárskej stoličke. Pošlite správu, píše sa v modrom rámečku. „Kde si?“ vychrlím.

Zomrel si 14. októbra 2015.

Tak veľmi chcem vedieť, kde si. Len aby som sa uistila, že je všetko v poriadku. A tak – s твоjou modrou námorníckou kašmírovou čiapkou na hlave, aby som si vsugerovala prepojenie našich mozgov – píšem v snahe nájsť tvoju

stopu na oblohe s roztahanými oblakmi. Opustili sme sa, ja v koženej bunde a ty v schránke mieriacej do ohňa. Lomoz železa mi ešte vždy hučí v ušiach. Kde si, môj strašný brat? Nie ďaleko, ale ani tu. Nie tu, ale ani ďaleko. Chcem si ťa predstavovať ako umeleckého riaditeľa neba, popíjajúceho s buclatým, plešatým a bradatým dobrým Pánom Bohom, ako z obrázkov obchodného raja Jeana Effela, ktorého komiksové albumy sme si prezerali v detstve u starého otca Sergeja. Vytvoril by si im úžasné logo: „EDEN. Vitajte u nás!“ trochu ako to, ktoré som zahliadla v tvojom poslednom zošite. Nakreslil si tričku so značkou TAG, francúzskym označením generalizovanej úzkostnej poruchy, ktorá však znamená aj grafity. Ten akronym si objavil, keď si bol raz v nemocnici, musel sa ti zapáčiť. Rada by som si ťa predstavovala, ako sprejuješ obzor, meníš oblaky na umrlčie lebky, ale nedokážem to. Nie som dosť bigotná či strelená. Kam odlietaš, brat môj, *never more*?

Odchádzam ťa hľadať.

Na druhý deň, v ráno pokrkvane ako hodvábný papier, zapnem počítač a hľadám tvoju odpoveď medzi mejlmi.

„Povedzte dosť veľkému bruchu! Výsledky už do dvoch týždňov vďaka zoštíhľujúcim magnetickým krúžkom.“

„Vážená pani, poslali sme Vám našu knihu *Život vždy ponúka tretiu šancu, stačí sa jej chopiť*, kedy o nej zamýšľate napísať? Dá sa v nej nájsť aj veľmi pekná ženská postava, ktorá sa nám zdá vhodná pre Vaše čitateľky, s pozdravom...“

„Milá Olivia, dozvedela som sa, že John Irving príde do Paríža, veľmi rada by som sa s ním stretla...“

„Milá Olivia, posielam Ti román od Annie Ernaux...“

„Milá Olivia, mala si čas prečítať si novú detektívku od...“

„Konečne definitívne riešenie haluxov.“

„Pripravte sa na pohreb, ušetrite svojich blízkych.“

„Vážená pani, práve som napísala dielo o svojom psovi,

ktorý nešťastne uhynul. Ľudia v mojom okolí ma presvedčili, aby som Vám text predložila v snahe nájsť vydavateľa. Môj švagor spravil sadzbu a moja dcéra, študentka výtvarného umenia v Toulouse, navrhla obálku podľa fotky, ktorá sa Vám, dúfam, bude páčiť. Vopred ďakujem za Váš názor.“

„Objavte výhody schodolezu.“

„Určite ste dostali román o konci života, na ktorom mi veľmi záleží, ale nerobte si starosti, jeho tón je vskutku optimistický! Trúfam si povedať, že sa pri ňom dokonca nasmejete, viem, že ste mimoriadne vyťažená, ale recenzie by nám veľmi pomohla...“

„Epilácia pubického ochlpenia: pozor, nebezpečenstvo!“

„Upozornenie od BFM TV: Vozičkár vstane a so sekerou prenasleduje svojho priateľa.“

„Myriam, médium, schopnosti zdedené z matky na dcéru, odpovie na všetky vaše otázky.“

„Milá Olivia, poslal som Vám *Aurora a záhada opusteného panského sídla*. Viem, že mi povieť, že sa celkom nezhoduje s Vaším cieľovým publikom, ale človek nemôže uprieť jeho autorovi istú nespornú zručnosť, nie?“

„Čau, Olivia, robí už niekto Johna Irvinga?“

Dostali ste? Prečítali ste? Rozmýšľali ste nad? Páčilo sa vám? Pomoc! Je mi na vracanie z hrdiniek, stratila som hlavu, tvoja neprítomnosť ma obrala o chuť čítať. Úniky do slov druhých ma odpútavajú od omrvínok tvojej reality, ktoré hľadám v zákutiach každodennosti, zabudnutý list, obľúbený tanier ako relikvia svätej Veroniky. Chcela by som žiť, opájať sa šumivým vínom za zvukov tvojich päťdesiatich najobľúbenejších skladieb, ktoré sme objavili v počítači po tvojej smrti, nabažiť sa Bertranda Belina a jeho *La chaleur*, ktorého si počúval 9. októbra 2015 o 1.44 québeckého času. S hudbou sa všetko vracia, dokonca aj ty, aspoň trochu.

Mám plné zuby tohto bla-bla-bla, spamu, akoby som už

bola stará, jednou nohou v hrobe a druhou – obéznou – sa klížem, som takmer šťastná, že ešte mám pubické ochlpenie. Žiadna odpoveď od teba. Váham, či neposlať mejl Myriam, jasnovidke so schopnosťami zdedenými z matky na dcéru, ktorá má odpovede na všetky moje otázky. Vedela by odpovedať na tú jedinú, na ktorej mi záleží: kde si? Som príliš náročná, to je jediná správa, ktorá ma dnes ráno zaujíma. *Tak teda, Myriam so schopnosťami zdedenými z matky na dcéru, kde je môj brat? A všetko ostatné? Nemám chuť na nič, iba ak nasledovať ťa. Raz, keď si sa vrátil z dovolenky – pracoval si ako umelecký riaditeľ Ubisoftu, firmy s videohrami v Montreale – , vymazal si desiatky mejlov a navrhol svojim spolupracovníkom – slovo prebraté od otca, poisťovacieho agenta, keď sme boli malí: „Jeden spolupracovník mi dnes ráno vo výťahu tvrdil, že som schudol. A to, deti moje, vôbec nie je pravda, hovorí sa tomu lichotenie“ – s prívetivosťou, ktorá bola tvojou silnou stránkou: „Vymazal som všetky vaše mejly, ak mi potrebujete niečo povedať, dvere sú dokorán otvorené, čakám vás.“*

Môj život literárnej kritičky. Toto zvláštne povolanie mi evokuje *Lásku na úteku*, jediný trochu nepodarený film François Truffauta, ale aj tak ho mám rada, pre hlas Marie-France Pisierovej a pieseň Alaina Souchona, ktorej jemná melódia ma unášala, keď som sa cítila porazená: „*Celý život sa naháňam za tým, čo predomnou uteká.*“ Na stanici sa hrdina, Antoine Doinel, lúči so synom. Malý Alphonse, učesaný na spôsob Františka I., nastúpi do vlaku a otec za ním zakričí cez okno do chodbičky – okno vo vlaku sa vtedy ešte mohlo otvárať a zatvárať –; so svojou zvláštnou dikciou, akoby kázal, Jean-Pierre Léaud kladie dieťaťu na srdce: „Venuj sa husliam, lebo ak budeš dobre cvičiť, staneš sa veľkým hudobníkom, ale ak sa nebudeš usilovať, staneš sa hudobným kritikom.“

A ja som sa pritom usilovala do vyčerpania, no aj tak som sa stala literárnou kritičkou. Čítam tak, ako dýcham, mám

svoje rituály, začínam stranou 66, aby som zistila, či dielo za niečo stojí, a potom ho zhltne. Zbožňujem túto paralelnú existenciu, zintenzívnenú realitu. Čítanie je ideálne miesto pre ľudí ako ja, pohybujúcich sa medzi dvoma svetmi. Medzi šampónom proti všiam vo vlasoch mojich detí a *Voláním divočiny*. Medzi detstvom vo vatičke a odvahou mojich neskorších rozhodnutí. Medzi mladšími priateľkami a staršími mužmi, ktorých som milovala, už naozaj neviem, koľko mám rokov. Medzi mojou spoločensky naprogramovanou identitou a tou, ktorú som si vybrala. Ani celkom buržujka, ani celkom umelkyňa. Možno len aristokratka; toto nezaraďené pomenovanie vyvolávajúce v spoločnosti toľko predstáv a tak málo pripomienok v našej rodine.

Rodokmeň servírovaný hosťom s koňakom po jedle, predkovia už v stredoveku, rodičom na nich záležalo figu borovú. Na mene, ktoré vás niektorí žiarlivci nútia nosiť ako trňovú korunu. („Veď ty ani nepotrebuješ pracovať.“ „No nie, ty kretén, sledujem svojich sluhov, ako počítajú moje zlaté mince.“) Na šľachtickej partikule šťastne zabudnutej v tomto storočí, z ktorej ostal veľký pečatný prsteň zarezaný do otcovho malíčka (matka ten svoj stratila) a povestná strieborná lyžička v ústach – u nás s iniciálami vyrytými pri príležitosti našich krstov –, pri ktorej sa príliš často zabúda, že ak sa zarazí do hrdla, bráni vám rozprávať. To preto v našej rodine slová tak ťažko vychádzajú von a bolesť strkáme pod vankúše s bezchybne vyžehlenou obliečkou? U nás sa trpí povinne zdržanlivo.

Ako veľmi mladá som sa rozhodla spraviť pár krokov vedľa, smerom k parížskym obvodom s menším počtom kravaťákov než v tom šestnástom, v ktorom som vyrástla, kde rozmýšľanie pôsobilo slobodnejšie a muži boli zábavnejší. Aby som sa oslobodila od života vopred nalinajkovaného predchádzajúcimi generáciami: štúdium, manžel vybraný z tých predpísaných, deti a práca, kým sa narodí tretie. Žiad-

ne dievča z môjho *milieu* nemalo nemanželské deti, to už o čomsi svedčí, je to šialené, nie som sliepka roka, ale aj tak, v dobrých štvrtiach to takto chodí. A preto ak naštříbite zavedený poriadok tým, že otehotníte v dvadsiatich rokoch s mužom vo veku vášho otca, pre väčšinu prehistorického davu sa, prirodzene, stanete prespankou.

Françoise Giroud sa mi pri jednom rozhovore zdôverila, že keď bola v rovnakej *situácii*, oceňte ten eufemizmus, teda čakala dieťa a nebola vydatá, správali sa k nej ako ku kurve. Mám šťastie, moja rodina nikdy nevyslovila pol krivého slova. „Dieťa je vždy dobrá správa,“ vyhlásil otec, keď sa dozvedel o *situácii*. Rodičia ma neochvejne podporovali. No ak raz tieto pretrvávajúce pravidlá porušíte, život vám tak či onak vystaví účet jedného pekného slnečného rána, keď sa celkom sama opalujete na terase kaviarne vedľa kočiaka. Bola som vyčiarknutá z diárov priateľov, s ktorými som vyrastala. Strašní debili žijúci v ilúzii, že si zaslúžia svoj prívetivý osud, ale aby som im čelila, musela by som byť odolná a to nie je moja silná stránka. Istý čas som z toho bola vyjavená a potom som so svojím bábätkom zdrhla; vymyslela som si všetko možné, žila som z mála, pracovala do otupenia. Moja trpkosť sa vyparila v špirálach cigaretového dymu. Ak na týchto falošných priateľov dnes narazím, líškajú sa mi. Nepatrná sláva, za ktorú vďačím svojej rubrike v televízii, je pasca na hlupákov.

Čítanie je miesto, kde sa cítim doma. Čítať naprawuje živých a prebúdzá mŕtvych. Čítať umožňuje nie uniknúť z reality, ako sa mnohí domnievajú, ale čerpať z nej pravdu. Dôležité pre mňa je, aby text znel ozajstne, aby som v ňom dokázala rozoznať hlas, šialenstvo; nemám rada samoučelné príbehy a ešte menej ľudí, ktorí ich rozprávajú. Nemusia ma zabávať, o to sa starajú moji blízki, kašlem na poučenie. Páči sa mi byť vyvedená z rovnováhy, pozeráť sa na svet očami druhých. Navyše, čítať ma oprávňuje byť ne-

prítomnou. Nie som nútená zdvihnúť telefón ani odpovedať na otázky. Zriedkavo sa nudím, ale každodenný život so svojim šikom otravných úloh a zapnutých práčok nepovažujem za taký zaujímavý. Vnámam sa do slov druhých, ja, tak často neschopná vysloviť čo len slovo. Omračuje ma ich zvuk a kresanie zapalovacieho kamienka. Poézia ma opája svojou zvláštnosťou.

Neznášam veľké reči, už predžuté, čítam, lebo ma to baví. Aby som posúdila dôležitosť niečoho, predstavím si opak. Nemohla by som sa zaobiť bez kníh. Navyše, spisovatelia sú dobrí spoločníci, vydavatelia a tlačoví ataše tiež. Ale už nejaký čas – BUM! ako kričia moji synovia – mám dojem, že na mojom písacom stole stoja presýpacie hodiny. Vrhajú tieň na otáčané stránky. Vari strávim život hltaním kníh druhých? Povolanie: čítať?

Biele rána plynú jedno po druhom a sú si podobné. Žiada na správa od teba, ale zato znamenia, ktoré sa objavili z neviem akého záhrobia. Trávim hodiny na facebooku, živím sa správami uverejnenými tvojimi priateľmi v skupine *Bye Alex*, ktorú vytvorila Florence tesne po tvojej smrti. Mám účet, ale takmer sa nepripájam. Som prehistorická žena, obývam papier. Na sociálnych sieťach som ako sliepka pred elektrickým nožom. Uvedomím si, že človek sa môže túlať po facebooku ako v nedeľu ulicami Paríža, a medzi stovkami dostali ste/čítali ste objavím správu, ktorú si mi poslal minulý rok: „Napíš knihu.“

Je mi do plaču. V duchu sa vrátim o niekoľko mesiacov späť, aby som našla okamih, keď si si sadol pred počítač a poslal mi tento príkaz bez možnosti odvolania či komentára. Napísal si ho po mojej návšteve v Montreale. Prevracali sme do seba poháriky, sediac na tvojej verande, slová neprestávali prúdiť v snahe pomenovať decht zatemňujúci naše šťastné osudy, melanchóliu, ktorá ťa mnohé rána

nechávala polomŕtveho. Takisto sme si uvedomovali svoje privilégiá a nemohúcnosť. Aká bola povaha toho neviditeľného dedičstva, ťažko doliehajúceho na naše rána, než sa rozpustilo v zúrivom rytme dní, vždy pripravené znova náhle a nešťastne vytrysknúť? „Mala by si napísať o tom, čo nás pribíja k zemi, porozprávať, odkiaľ pochádzame. Ak to urobíš, niečo by sa mohlo zmeniť.“

Áno, pustím sa do toho, pre teba, pre mňa. Už roky sa okolo toho točím, hltám celé knižnice, aby som to oddialila. Ešte jeden román, ktorý musím prečítať, vážený pán kat. Zlí spisovatelia mi kradnú život.

Keď som ťa naposledy videla, rozprávali sme sa o chuti písať zmiešanej so strachom vrhnúť sa do prázdna, prejsť na druhú stranu. Netuším, aký to bol deň. Ako som mohla vedieť, že žijeme našu poslednú hodinu, práve v tej miestnosti, práve v tom vzlyku? Hovoril si, že už niet nádeje.

Bolo to v Montreale koncom júla, bol si u bláznov. „Naozaj musíš napísať tú knihu, sestra moja,“ radil si mi s vážnosťou, ktorej som nemohla uniknúť. A dodal si – akoby nič, akoby si ma žiadal: „Nezabudni mi doniesť námornícke modré ponožky, veď vieš, tie, ktoré mám rád,“ zveril si sa mi: „Aj ja by som bol rád písal. Ale na to by som si bol musel vymyslieť pseudonym.“ Nepostrehla som zvláštnosť toho podmienovacieho spôsobu v minulom čase, nevyzvedala som. Aké drsné tajomstvo si potreboval prezradiť, že by ťa prinútilo zmeniť si meno? Obaja sme si už usekli krstné mená, ty na Alex, ja na Olive, vypožičali sme si kratšie, ak aj nie ľahšie identity než tie zapísané na matrike. Som dojatá, od tvojej smrti sa naša staršia sestra podpisuje v mejloch Caro, láskyplná spriaznenosť.

Tak teda, posvietim si na čiernu krv tečúcu v našich žilách.

Živím sa láskou ľudí, prečítala som si v tvojom poslednom zápisníku. Dnes sa ja trochu živím láskou, ktorú si ku mne

cítíl, a ešte viac láskou, ktorú cítim k tebe. Unáša ma, vedie, aby som sa pokúsila zmeniť pohľad, keď už nie život. Mám dojem, že som škrečok v kolese. Ako uniknúť dňom, ktoré ma obmývajú, kým nerozpustia moje trúchlivé myšlienky; večer, keď som smrteľne vyčerpaná, je šok menší. Hodiny sú sivé. Som celá ochabnutá. Mám chuť na jediné: vytratiť sa ako gáfor z literárnej scény v Saint-Germain, kde mi už toľko literárnych sezón chystajú vlastný krúžok na obrúsok. Priveľa práce, ako zvyčajne, ale moje prázdno sa mi zdá obnažené. Mám otvorené vnútro. Hmotný život zaberá všetok priestor.

Neviem, ako to ľudia zvládajú. Včera mi jedna žena povedala: „Tento víkend pošlem deti k starým rodičom a doprajem si hodinu argentínskeho tanga.“ Nemôže jednoducho povedať, že má chuť tancovať? Všetci rozprávajú ako v knihe o osobnostnom rozvoji. Všetci si niečo doprajú. Chodia na kurzy jogy. Vážia si samých seba. Organizujú spoločenské podujatia, vegánske večere, koncerty so susedmi. Čerpajú energiu. Ja sa napchávam lepkom a nemám pocit, že by som patrila k tomu zástupu *sto percent bio*, iba ho sledujem ako zlomysel'ná pozorovateľka. Vykúpenie meditáciou, *slow life*, to vôbec nie je pre mňa. Naopak, snívam so surovými slovami. Bažím po násilí zodpovedajúcom tomu, ktoré cítim, odkedy si zmizol. Mám chuť zavýjať a posekať sa s prvým, kto mi skríži cestu, vykričať ľuďom ich hlúposť, tým, ktorí si o sebe bohviečo namýšľajú. Vraziť im tvoju samovraždu a krvavú hovädzinu do ich vegetariánskej papule. Zdajú sa mi takí čudní, správne živí, zaneprázdnení rozmaznávaním svojich čriev, akoby smrť neexistovala. Aj truhlu budú mať ekologickú?

Úplné maličkosti ma vyvádzajú z miery, úplné maličkosti ma vedia očarovať, zvyknem hovoriť. Dobrá blbosť, všetko ma vyvádza z miery. Hlava sa mi pomútila a je plná hrôzy. V jednom rozhovore pre *New York Times* Emmanuel Carrère

tvrdí, že máme písať len príbehy, ktoré by nikto iný napísať nemohol. Nehmotné dedičstvo, ktoré si mi zanechal, má cenu zlata. Je pre mňa veľmi dôležité odvážiť sa písať, ja, ktorá vždy o všetkom pochybujem, a predovšetkým o sebe. Táto kniha nemala nikdy existovať, lebo ty si nemal nikdy zomrieť.

Cadaqués, leto 2015

Obloha žiarila modrou ako na detských obrázkoch, výhľad na bielu dedinku Cadaqués pripomínal pozadie obrazovky počítača, páčilo sa mi plávať v bazéne, až som zabudla počítať dĺžky. Chlór ma opája, na konci prvého kilometra prs sa moje úzkosti rozriedia, život sa mi náhle zdá bohatý na možnosti. Vila postavená v štýle sedemdesiatych rokov bola vyumelkovaná, zaprataná kyticami natrhanými v časoch Dalího, harlekýnskymi maskami z vyblednutého porcelánu, všetkými možnými ozdôbkami. Zhmotnený splín. Keď som tie predmety ukrývala do vstavaných skriň, boli lepkavé od prachu, ale dom som proste zbožňovala, prenájmali sme si ho už niekoľko liet. Škaredé veci dojem nekazili. Vane boli obložené miniatúrnymi viacfarebnými dlaždičkami a mali veľkosť manželských postelí, ale bolo by šialené použiť ich. Voda bola vzácna. Kade-tade sa povalujúce vzácne popolníky siahali do čias, keď si ich ľudia ešte zvykli podarovať a bezstarostne fajčili. Takmer ako vo filme Clauda Sauteta. Polonahé deti behali medzi usmievavými, len o niečo zahalenejšími dospelými. Nepretržitý hurhaj pretínal slaný vzduch.

Vo vile sa zišiel takmer celý náš rodinný klan: môj manžel Jean Marc, jeho mladšia dcéra Clara s bábätkom, môj starší syn Basile, naši dvaja malí synovia César a Balthazar a dokonca, nech to pôsobí akokoľvek bizarne, aj Charlotte, prvá žena Jeana Marca, a jej súčasný manžel Zaman. Všetky vekové kategórie spolu, všetko, čo na živote milujem. Lebo